



## MORALNA PROBLEMATIKA BRAKA I OBITELJI (II)\*

### 3. Svrha braka i svojstva bračne ljubavi

Predkoncilski manuali moralke, govoreći o svrsi braka, strogo dijele primarnu od sekundarne svrhe braka te naglašuju da je prvotna svrha braka rađanje i odgoj djece, a drugotna svrha da je međusobna pomoć bračnih drugova općenito, posebno za udovoljenje seksualne požude.<sup>14</sup> Koncil međutim namjerno izbjegava takvu razdiobu svrhe braka. On jednostavno naglašava da je brak »zajednica ljubavi« (GS 47). On time želi istaći da je i u braku, kao i u kršćanskom životu općenito, najvažnija ljubav. Na temelju toga neki, razlikujući bračnu od roditeljske ljubavi, ističu kako Koncil smatra da je u braku prvotna bračna a ne roditeljska ljubav, tj. da je prvotno za brak ljubav među bračnim drugovima, a ne rađanje djece. Međutim, upozorava Häring, »iz cjelokupnog teksta očito proizlazi da u očima koncilskih otaca ni bračna ljubav ni očinski (roditeljski) poziv ne mogu se smatrati od 'drugotne važnosti, ... Ova dva oblika ljubavi, kad se dobro shvate, nisu u suprotnosti, već se međusobno potpomažu i oploduju. Što se više bračni drugovi međusobno ljube čistom bračnom ljubavlju, to više ljube svoju djecu, koja su plod te njihove ljubavi i koja svakodnevno tu njihovu ljubav doživljavaju kao roditeljsku.«<sup>15</sup>

Koncil to ističe slijedećim riječima: »Brak i bračna ljubav su sami po sebi određeni za rađanje i odgajanje djece. Djeca su najuzvišeniji dar braka i ona uvelike pridonosi i dobru samih roditelja... Zato pravo i ispravno shvaćena bračna ljubav, kao i čitav bračni život koji iz nje proizlazi, teže da — ne potcjenjujući druge ciljeve braka — osposobe bračne drugove za hrabru suradnju s ljubavlju Stvoritelja i Spasitelja koji preko njih želi povećati i obogatiti svoju vlastitu obitelj« (GS 50). Time je odbačeno mišljenje koje kršćanski brak dijeli na juridičku instituciju, koja ima za cilj rađanje djece, i na zajednicu kojoj bi »drugotna« svrha bila međusobna ljubav bračnih drugova. Naprotiv, Koncil time naglašava da je *plodnost* bitna oznaka ili svojstvo bračne ljubavi.

Koncil također ističe da je bračna ljubav »izrazito ljudska ljubav« (GS 49). Ljudskost bračne ljubavi sastoji se u tom što ona struji od osobe k osobi i što obuhvaća dobro čitave osobe. Ona stvara jedinstvo

\* Prvi dio ovog članka objavljen je u predhodnom broju SB (1-1979, str. 29-37).

<sup>14</sup> H. NOLDIN, *Summa theologiae moralis*, III, Oeniponte 1960, str. 428, br. 504.

<sup>15</sup> H. HÄRING, *Brak i obitelj u današnjem svijetu*, SVESCI, br. 3 (1967), str. 39.

srđaca i volja između braćnih drugova darujući se potpuno jedno drugome; ona je razumijevaje i totalno prihvaćanje braćnog druga kao osobe. To sjedinjenje srđaca i jedinstvo duhovnoga i duševnoga svijeta braćnih drugova spontano se prenosi, preko dubokih suodnosa sa seksualnim svijetom, u izvanjske geste i fizičko darivanje. Tako dva bića, koja su po bitnosti duhovno-tjelesna, postaju jedno i ostvaruju puno zajedništvo ljudske ljubavi.

Prema tome, braćni čin — jer na poseban način izražava i dopunjuje braćnu ljubav — predstavlja vrijednost u sebi. Koncil to izričito veli: »Zato su čini kojima se supruzi međusobno, intimno i čisto sjedinjuju časni i dostojni. Kad se obavljaju na doista ljudski način, izražavaju i produbljuju međusobno darivanje, kojim se supruzi, radosni i zahvalni, uzajamno obogaćuju« (GS 49). Ako je ljudskost braćne ljubavi još posvećena i sakramentom ženidbe, onda je braćni čin ne samo »častan i dostojan«, nego je i »posvećen« te na svoj način donosilac milosti (*vehiculum gratiae*), jer se kršćanski supružnici čitavim braćnim životom, uključivši tu i spolno općenje, ne samo obogaćuju nego i posvećuju.

Naglasivši ljudskost braćne ljubavi Koncil je tim opovrgao *dualističko gledanje na čovjeka*. Dualizam naime rastavlja u čovjeku tjelesno od duhovnoga. Stari oblik dualizma, maniheizam, tjelesne funkcije u čovjeku, posebno seksualne, smatrao je nečasnim. Time je bio zadojen u nekoj mjeri i sv. Augustin. On je također smatrao »da se braćni drugovi, čak i onda kad im je namjera da dadu početak novom životu, smiju na to (spolno općenje) spustiti samo s boli i stidom budući da ne mogu imati dijete na neki drugi način'. Jer je seksualno sjedinjenje, kao uvjet za prenošenje života, 'kazna Adamu od kojeg proizlazimo, a našom se kaznom ne smijemo dičiti' (PL, 38, 347—348).<sup>16</sup> Već je Tridentski sabor zabacio takvo mišljenje naglašivši da sakramentalna milost »usavršava prirodnu ljubav« (DS 1799), a Drugi vat. — eto — i tu ljubav naziva »časnom i dostojnom« koju sakrament ženidbe posvećuje i čini sredstvom spasenja.

Postoji i suvremeni oblik dualističkog gledanja na čovjeka. On, za razliku od staroga, stavlja u pozadinu duhovni elemenat u čovjeku da bi dao svu važnost tjelesnosti, posebno seksualnosti. Zato se danas vrlo često proglašava ljubavlju samo spolno sjedinjenje, bez osobnog predanja i prihvaćanja partnera. U tom slučaju braćna ljubav gubi svoju ljudskost, ne obogaćuje niti usrećuje braćne drugove. To se obistinjuje uvijek kad se braćni čin ne obavlja naravno ili, kako kaže Koncil, »modo vere humano — na zaista ljudski način« (GS 49). Tu se više ne radi o istinskoj ljubavi već o čistom egoizmu i o erotskom mehanizmu. Svesti braćnu ljubav na to, ne samo da je pogrešno nego je i pogibeljno. Psihologija i seksulogija naime tvrde da seksualna aktivnost koja se vrši jedino iz

<sup>16</sup> Cit. kod B. Häring, n. mj., str. 38.

naslade, bez istinske ljubavi i predanja bračnom drugu, posebno na nenaravan način, prouzrokuje umeravnoteženost provocirajući razne anomalije i u psihi bračnih drugova i u njihovim bračnim odnosima.

Ljudskost bračne ljubavi zabacuje i *umjetnu oplodnju*, što je danas vrlo aktualno pitanje. Ne možemo ovdje opširnije analizirati taj suvremeni fenomen. Spomenimo samo to da se on protivi naravi bračne ljubavi i zakonima kojima je Stvoritelj predvidio zajednicu bračnog života i ljubavi u svrhu stvaranja novih ljudi. Po Božjoj volji naime začće i rađanje djeteta treba uslijediti iz *spolnog i osobnog sjedinjenja* muža i žene kao plod njihove ljubavi. Za stvaranje novih ljudi Bog nije odabrao tehnička sredstva već plodnu roditeljsku ljubav. Umjetna oplodnja u strogom smislu lišena je osobnog i spolnog sjedinjenja muža i žene u bračnom činu. Stoga je ona manipuliranje s generativnom moći čovjeka tehničkim sredstvima, a to se protivi namjerama Božjim. Zbog toga je nedozvoljena s moralnog gledišta. Dozvoljeno je samo pomaćanje da bi iz naravno obavljenog bračnog čina uslijedilo začće i rađanje djeteta.<sup>17</sup> Imajući u vidu svu tu problematiku koja je povezana s ljudskošću bračne ljubavi, neophodno je bilo potrebno da Koncil naglasi kako bračna ljubav treba zaista biti ljudska.

Bračna ljubav kršćanskih supružnika ne smije ostati samo na razini ljudskoga, nego mora biti i *nadnaravna*. Kršćanski muž treba u ženi gledati Crkvu i ljubiti je kao što je i Krist ljubio Crkvu; a kršćanska žena treba u mužu gledati Krista i ljubiti ga kao šao i Crkva ljubi Krista. To proizlazi iz sakramentalne stvarnosti kršćanskoga braka. Ako dakle sumiramo sve karakteristike bračne ljubavi kršćanskoga braka, jasno se vidi da ta ljubav mora biti: ljudska, nadnaravna, neopoziva, plodna i odgovorna. No, o odgovornosti bračne ljubavi moramo posebno govoriti.

#### 4. Odgovorno roditeljstvo

Pitanje plodnosti braka ili rađanja djece doživjelo je izvjesnu evoluciju ne samo u mentalitetu ljudi već i u Crkvenom učiteljstvu. U prošlim vremenima društveni i psihološki odnosi poticali su na najveću plodnost, čak i onda kad se bračni drugovi nisu voljeli ili su se malo voljeli. Dijete se željelo i bilo je potrebno zbog ekonomske i društvene sigurnosti obitelji. Obitelji je trebalo što više djece ne samo zbog visokog mortaliteta djece, nego i zato jer je obitelj bila produktivna zajednica. Djeca su se vrlo rano uključivala u produktivnost unutar obitelji i bila su jedini oslonac roditeljima u starosti i nemoći. Osim toga, u prijašnjim vremenima nije bilo problema prenapučenosti.

<sup>17</sup> O tome vidi opširnije kod: I. FUČEK, *Bračna ljubav*, FTI, Zagreb 1974, str. 138-161; ISTI: *Dijete — plod ljubavi ili vještina laboratorija*, OŽ, 1-1971, str. 113-131; usp. HV 13.

Danas se situacija promijenila. Obitelj mora uložiti velike žrtve i materijalna sredstva da bi djecu osposobila za život i učinila ih produktivnima u suvremenom društvu. Nadalje, mortalitet djece se jako smanjio. Osim toga, danas su roditelji postali preosjetljivi na posljedice koje slijede za njih i za dijete koje rode, dok toga prije nije bilo u tolikoj mjeri. Razlog je te pojave današnja prenapućenost, barem u nekim predjelima, te urbanizacija i industrijalizacija suvremenog društva. Zbog svega toga današnjim se supružima pred pomišlju novog djeteta neminovno rađa tjeskobno pitanje stana, školovanja, zaposlenja i uopće odgoja djece. Napokon, većini ljudi danas u razvijenim zemljama djeca nisu jedina potpora pod stare dane, kao što je to bilo prije, jer će oni tada imati zasluženu mirovinu. Sve su to razlozi zbog kojih se bračni drugovi danas pitaju, da li je razborito dati na svijet još jedno dijete?<sup>18</sup>

Pred tim problemima i pitanjima koje nameće cjelokupni razvoj suvremenog društva Crkva ne može zatvoriti oči. Ona uočava tu problematiku i otvoreno priznaje da je to »teško pitanje« (HV 6). Evolucija Crkvenog učiteljstva s obzirom na ovu problematiku opaža se u tom što npr. enciklika Pija XI. »Casti connubii« (1930) vidi opasnost od pitanja koja nameće suvremeni razvoj. No, već su Pio XII, osobito u svom govoru primaljama 1951., pa Ivan XXIII. istakli i pozitivni aspekt tih pitanja. Koncil napokon ističe da Crkva u tome vidi pozitivnu evoluciju ukoliko ta pitanja budu promatrana u svjetlu vjere (usp. GS 47, 49). On je uvezi s tom problematikom zauzeo slijedeći stav: »U toj dužnosti prenošenja i odgajanja ljudskog života, što treba smatrati njihovim svojstvenim poslanjem, supruzi znaju da su suradnici ljubavi Boga Stvoritelja i na neki način njegovi tumači. Stoga će ispuniti svoju zadaću s ljudskom i kršćanskom odgovornošću... Sporazumno će i zajedničkim nastojanjem stvoriti sebi ispravan sud imajući pred očima svoje osobno dobro i dobro već rođene djece ili djece za koju predviđaju da će se još roditi, prosudit će i materijalne i duhovne prilike svoga stanja, voditi će, konačno, brigu o dobru obiteljske zajednice, o potrebama vremenitog društva i same Crkve. U krajnjoj liniji taj sud moraju donijeti sami bračni drugovi pred Bogom« (GS 50).

Pavao VI. u enc. »Humanae vitae« također naglašava da se rađanje djece treba odvijati po principu »odgovornog roditeljstva«: »Bračna ljubav traži od bračnih drugova svijest o njihovu poslanju 'odgovornog roditeljstva' koje se danas s punim pravom toliko naglašava i koje također treba ispravno shvatiti« (HV 10).

Crkveno učiteljstvo dakle smatra da se rađanje djece treba odvijati prema principu velikodušnosti. Velikodušnost ovdje najprije znači

---

<sup>18</sup> Usp. B. Häring, n. mj., str. 39.

da su bračni drugovi prožeti ljubavlju prema novim ljudskim životima — djeci, prema svom narodu i prema svojoj Crkvi. Ta ljubav onda konkretno traži da u normalnim obiteljima ima više djece, a ne samo jedno ili dvoje, jer jedino tako može rasti ljudski rod, napredovati društvo i Crkva.

Prema tome, odgovorno roditeljstvo prije svega sadrži *dužnost rađanja djece*. Stoga griješe protiv te dužnosti oni bračni drugovi koji imaju sve uvjete da rode djecu, a to neće da čine zbog vlastite komodnosti ili egoizma. Odgovorno roditeljstvo, nadalje, uključuje *dužnost odgoja djece*, jer je odgoj nastavak rađanja. Rađanjem se daje život, a odgojem se formira osobnost djeteta. Odgojiti dijete znači omogućiti mu da se razvije u svakom pogledu (fizičkom, psihičkom, intelektualnom, moralnom, religioznom) u tolikoj mjeri da se normalno može uključiti u društvo u kojem živi.

Iz toga slijedi da griješe protiv te dužnosti ne samo oni roditelji koji se ne staraju za odgoj djece već i oni — govoreći objektivno — koji rađaju djecu a u takvom su stanju da ne mogu ili neće da udovolje toj dužnosti (npr. roditelji pijanci, zdravstvene i higijenske negativne okolnosti i slično).

Odgovorno roditeljstvo gleda ne samo na dobro samih bračnih drugova, nego i na *dobro svoga naroda i svoje Crkve*. Nekada će dobro roditelja zahtijevati da nemaju više djece, ali će još češće ono tražiti da ih imaju. Novim djetetom roditelji često dobivaju nove inicijative i obnavljaju međusobnu ljubav. Narod i Crkva su vitalni jedino onda kad se više rađa novih života nego što ih umire. Zbog niskog nataliteta ne samo da propada jedan narod nego je i Crkva u krizi, osobito jer je to jedan od uzroka krize svećeničkog i redovničkog podmlatka. Odgovorno roditeljstvo treba i to imati u vidu.

Kad bračni drugovi imaju sve to u vidu pa se — vođeni razumom i vjerom — pred Bogom s punom svijesti odgovornosti odlučuju na daljnje rađanje ili nerađanje djece, oni ostvaruju ne samo odgovorno nego i *prosvjetljeno očinstvo i majčinstvo*.

Prava teškoća koja je povezana uz rađanje djece jest pitanje: Kako prema načelima kršćanskog morala ostvariti odgovorno i prosvjetljeno roditeljstvo? U vezi s tim pitanjem Koncil je načelno rekao: »Kršćanski supruzi neka budu svjesni da u načinu svoga postupanja ne mogu raditi samovoljno, nego su uvijek obavezni slijediti svoju savjest, koju treba uskladiti s Božjim zakonom; neka rado slušaju Crkveno učiteljstvo, koje taj božanski zakon pravovaljano tumači u svjetlu Evandjelja« (GS 50). »Stoga, nastavlja Koncil, kad se radi o usklađivanju bračne ljubavi s odgovornim prenošenjem života, moralnost postupka ne ovisi samo o iskrenoj nakani i o ocjeni motiva nego je treba odrediti prema

objektivnim kriterijima, koji se temelje na samoj naravi osobe i njezinih čina, kriterijima koji u okviru iskrene ljubavi, poštuju potpuni smisao uzajamnog darivanja i rađanja koje odgovara čovjeku. To se pak ne može postići ako se iskreno ne njeguje krepost bračne čistoće. Sinovima Crkve koji se drže tih načela, nije dopušteno radi reguliranja poroda ići putovima što ih je Crkveno učiteljstvo, tumačeći Božji zakon, osudilo« (GS 51). Od nedozvoljenih sredstava za reguliranje poroda Koncil je izričito spomenuo direktan pobačaj nazvavši taj zahvat »užasnim zločinom« (GS 51).

Na konkretna pitanja koja su povezana s tom problematikom odgovorio je papa Pavao VI. u enciklici HV. On tu, ponovno osudivši izravan pobačaj, sažeto veli: »Isto tako treba isključiti... izravno obesplođivanje (sterelizaciju), bilo stalno bilo privremeno, bilo muškaraca bilo žena. Jednako, u predviđanju bračnog čina, u toku njegova vršenja ili odvijanja njegovih posljedica, isključen je svaki zahvat kojemu je svrha, ili put za svrhu, to da se onemogućí rađanje novog života« (HV 14). Time su osuđene sve vrste sterilizacije i sva kontracepcijska sredstva. Pavao VI. također izričito naglašava »da svaki bračni čin mora ostati po sebi usmjeren na prenošenje ljudskog života« (HV 11). Te izjave Pavla VI. izazvale su pravu buru ne samo u svijetu nego su i potakle pojedine biskupske konferencije da za svoje područje izdaju Upute o proyvđenju encikl. HV. Naša je Biskupska konferencija također izdala tu Uputu 1970. godine.

Prema Crkvenom učiteljstvu preostaje dakle povremena ili *periodična uzdržljivost* kao jedino dozvoljeno sredstvo za reguliranje poroda (usp. HV 16). Zbog toga Pavao VI. poziva učenjake, posebno medicinske znanosti, da nastoje »pružiti znanstveni temelj za regulaciju rađanja koja će se oslanjati na pridržavanje prirodnih ritmova« (HV 24).

Kroz minulih 10 godina encikl. HV čula su se ne samo odobravanja nego i osporavanja nauke koja je iznesena u toj enciklici. Čak su se čuli glasovi i sa strane katolika da je Papa pretjerao, da je njegova nauka u praksi neostvariva, da je treba mijenjati. Međutim, upravo kroz ovo vrijeme »srušila se iluzija o potpunoj uspješnosti i neškodljivosti umjetnih i neprirodnih sredstava protiv začeca. Znanstvena javnost sve otvorenije preporuča prirodne načine regulacije rađanja na temelju računanja plodnih i neplodnih dana. Nitko ne tvrdi da je to lako niti potpuno sigurno, ali je to prema sadašnjem stanju znanosti i širokih iskustava jedini put na kojem postoje nade za usavršavanje i za pravu pomoć bračnim drugovima. I sve se češće iz ustiju vrlo odgovornih stručnjaka čuje riječ 'uzdržljivost'. Ljudska se pitanja, napokon, ne mogu rješavati mehanički, kemijski ni biološki, nego ljudski, humano i odgovorno — snagom razuma, volje i ljubavi, odricanjem, svladavanjem i usavršavanjem u skladu s dostojanstvom ljudske osobe... Da je Pavao

VI. prije deset godina popustio pritiscima mnogih koji su držali da je to zahtjev kršćanske razboritosti u skladu sa znanosti, znanost bi ga već bila demantirala... Crkva je u svojoj najboljoj tradiciji — zahtjevna bez nerveze i puna razumijevanja bez popustljivosti. Takav je i Pavao VI. u enciklici HV.«<sup>19</sup> Već sada se jasno nazrijeva da učenje encikl. HV ne samo da nije u suprotnosti s učenjem Koncila nego ni s rezultatima suvremne znanosti.

## 5. Odgojna uloga obitelji

Obitelj kao odgojni faktor danas se također susreće s novim problemima i s novim pojmovima. Kod nas je dosta uvriježeno mišljenje da u obitelji samo roditelji i stariji imaju dužnost odgajati. Koncil međutim naglašava da i djeca, kao živi članovi obitelji, na svoj način trebaju također odgojno djelovati. Oni tu svoju ulogu vrše osobito zahvalnošću, odanošću i povjerenjem prema roditeljima te spremnošću da im budu pri ruci u teškoćama života i u staračkoj osamljenosti. Osim toga, obitelj ima izvršiti svoju odgojnu ulogu ne samo prema vlastitim članovima nego i prema drugim obiteljima i prema svim ljudima s kojima dolazi u kontakt. »Dok živi po svojoj pravoj naravi, crpeći na vrelima sakramenata, obitelj je uvijek 'misionarska', temeljni oblik i osnovna jedinica apostolata laika koji je usko vezan uz obiteljski život. 'Ona svima otkriva živu prisutnost Spasitelja u svijetu i pravu narav Crkve, kako po ljubavi bračnih drugova, po velikodušnoj plodnosti, jedinstvu i vjernosti, tako i po ljubaznoj suradnji koja vlada među svim njezinim članovima' (GS 48).«<sup>20</sup>

U svom odgojnom poslanju obitelj se danas susreće i s nekim ozbiljnim problemima koji su specifični za naše vrijeme. Kao najvažniji spomenimo sve veću odgojnu ulogu i pomoć koju preuzima društvo, odnosno pojedine društvene ustanove. Time su zahvaćena osobito djeca i starci: djeca — da bi se odgajala, a starci — da bi im se pružila pomoć. Konkretno, odgoj djece sve više preuzimaju dječji vrtići, internati, škole i javni život uopće, a pomoć starcima sve više pružaju starački domovi. Mnoge obitelji se danas stvarno »oslobađaju« i djece i staraca smještajući ih u spomenute ustanove. Zaposlenost roditelja i nemogućnost obitelji da udovolje svim potrebama djece i staraca najredovitiji su razlozi za to.

Pred tom pojavom rađaju se dva vrlo ozbiljna pitanja: 1. Da li je obitelji danas prestala obaveza odgoja djece, a ako nije, kako će vršiti tu svoju obavezu? 2. Da li je obitelj izvršila svoju obavezu prema starim i nemoćnim članovima ako im je osigurala mjesto u staračkom domu?

<sup>19</sup> GLAS KONCILA, od 30. srpnja 1978, str. 2 (Komentar).

<sup>20</sup> B. Häring, n. mj., str. 38.

S obzirom na prvo pitanje treba najprije naglasiti da se obitelj ne može odreći svoje odgojne uloge, a niti joj tu ulogu oduzeti netko drugi. Crkva stalno ponavlja da po naravnom zakonu obitelj ima pravo i dužnost na odgoj svoje djece, odnosno članova, da se te dužnosti ne može odreći niti joj to pravo tko smije oduzeti, pa ni javna vlast (usp. GE 1, 3; GS 52). Odgojne ustanove trebaju biti samo pomoć obiteljima u toj njihovoj odgojnoj funkciji. Javna vlast ima pravo i dužnost u tu svrhu uspostavljati odgojne ustanove, ali nema pravo onemogućiti roditeljima odgoj njihove djece i potpuno ga uzeti u svoje ruke, osim da je obitelj u tome potpuno zatajila ili nema nikakve mogućnosti da u tom pravcu nešto učini. Isto treba reći kad je u pitanju pomoć iznemoglim i starim članovima obitelji.

Mnogo je kompliciranije pitanje kad se radi o načinu kako će obitelj odgajati i pružiti pomoć svojim članovima. Koncil naglašava da je očevo učešće veoma važno za odgoj djece, a majčinska skrb u kući da je osobito potrebna za malu djecu. Odgoj djece u obitelji prvotno spada na roditelje. Oni to trebaju vršiti dobrohotnom izmjenom misli, uzajamnim savjetovanjem i brižljivom suradnjom, a sve u vidu da osposobe djecu kako bi mogla s punom sviješću i odgovornošću slijediti svoje zvanje, pa i svećeničko i redovničko, izabrati svoj životni poziv i bez posebnih poteškoća uključiti se u život sposobni da razlikuju dobro od zla, promjenljivo od nepromjenljivoga imajući snage da dobro slijede a zlo izbjegavaju (usp. GS 52).

Uz pomoć državne vlasti, raznih stručnjaka i javnih ustanova obitelj će izvršiti tu svoju ulogu ako u svom vlastitom okviru ostvare zajedništvo života i ljubavi, a kad se radi o kršćanskim obiteljima, da to zajedništvo bude prožeto i molitvom i slavljenjem sakramenata, odnosno prakticiranjem kršćanskih dužnosti. Bez toga obitelj jedva da može nešto učiniti na odgojnom planu. Danas je međutim najteže ostvariti zajedništvo obiteljskog života zbog zaposlenosti roditelja, školovanja djece i raznih drugih obaveza izvan obiteljske aktivnosti. Ta je poteškoća osobito prisutna kad članovi obitelji, posebno roditelji, žive odvojeno, daleko jedno od drugoga.

Stoga je neophodno potrebno upravo zbog odgojnih razloga, a i zbog drugih moralnih problema, da se zajedništvo obitelji ne razbija ako je ikako moguće. Ako se to ne može postići zbog opravdanih razloga, onda je nužno potrebno da članovi obitelji što češće komuniciraju, sastaju se i barem povremeno ostvaruju obiteljsko zajedništvo, zajedničku molitvu i slavljenje sakramenata.

Što se tiče pomoći starim i nemoćnim članovima obitelji, treba imati na pameti da oni očekuju ne samo životno osiguranje i materijalnu pomoć nego još više suosjećanje i ljubav. Stoga starački domovi i druge



karirativne ustanove nisu rješenje ako se time starima osigurala samo životna pomoć, a mlađi se riješili jednog »tereta«. Starački domovi su rješenje samo u slučaju kad mlađi time pokazuju poštovanje i ljubav prema starima. To pak biva jedino onda kad sama obitelj nije u stanju pružiti pomoć svojim starim i nemoćnim članovima i ako ih mlađi ni tada ne zaborave.

## 6. Uloga svećenika u moralnoj problematici braka i obitelji

Potrebno je na koncu još istaknuti kakvu ulogu ima svećenik s obzirom na moralnu problematiku braka i obitelji. U vezi s tim treba najprije naglasiti da je svećenik u svom pastoralnom radu suočen s tom problematikom i da ju je dužan rješavati. Rješavajući tu problematiku svećenik je u opasnosti da se previše osloni na vlastitu intuiciju i improvizaciju, ili čak da stvari rješava prema općem mentalitetu ljudi, prema novinskim napisima ili člancima koji ne računaju na religioznu i nadnaravnu dimenziju čovjeka. Svećenik se toga treba čuvati, jer on treba i na tom području biti evangelizator, tj. iznositi evanđeosku nauku i nauku Crkve. Stoga on mora steći duboko poznavanje problematike braka i obitelji te stav Crkve prema toj problematici. To od svećenika zahtijeva da ozbiljno proučava crkvene dokumente i studije teologa koji rade o toj problematici. Pri tom je strogo dužan uočavati što je stav Crkvenog učiteljstva, a što mišljenje pojedinih teologa. Prije nego svećenik rekne svoj: »Ja mislim...« za neko pitanje, on treba znati što o tom problemu misle ozbiljni teolozi i navlastito Crkveno učiteljstvo. Tek nakon toga njegovo mišljenje o konkretnom pitanju, koje promatra u datim okolnostima, može imati svoju važnost.

Kad svećenik nastupa kao učitelj u predavanju, katehezi, propovijedi itd., on je dužan »bez ikakve dvosmislenosti iznositi nauku Crkve« i ni u čemu »umanjiti spasonosnu Kristovu nauku« (usp. HV 28 i 29; Uputa naših biskupa o encikl. HV, br. 6 i sl.). Da li će pri tom svećenik iznositi i problematiku koju teolozi iznose u vezi s dotičnim pitanjem, ovisi o zrelosti onih kojima govori. Ako dotični nisu sposobni da shvate dotičnu problematiku, pogotovo ako je opasnost da to na njih negativno djeluje, pastoralna razboritost traži da se o tome i ne govori.

Kod izlaganja nauke Crkve o bračnom i obiteljskom moralu nerijetko svećenik osjeti da je osamljen, da to mnogo ne koristi, jer je opći mentalitet ljudi sasvim protivan. U tim časovima svećenik mora biti svjestan više nego ikada da je to sudbina proroka. Ni Kristovu nauku nisu svi prihvaćali. Čak su mnogi ostupali s primjedbom da je to tvrd govor (Iv 6,60). Ipak svećenik ne smije zaboraviti da Duh Božji djeluje u dušama ljudi i da Božja riječ nije besplodna, premda uvijek ne pada na dobru zemlju. Stoga će svećenik ustrajno vršiti svoju pro-

ročku službu nastojeći da ljudi u svijetlu Božje riječi shvate uzvišeni poziv braka i obitelji te da ostvare taj uzvišeni poziv potpomognuti milošću sakramenata i aktivnim slavljenjem liturgije.

Kad svećenik rješava konkretno moralno pitanje bračnog i obiteljskog života, u ispovjedaonici ili negdje drugo, on treba imati pred očima ne samo ono kako stvari stoje u sebi, nego i dotičnu osobu sa svim njezinim osobinama i okolnostima u kojima živi. Te okolnosti redovito umanjuju, a možda i sasvim dižu, osobnu krivnju dotične osobe. Zbog neznanja, slabosti, opterećenosti općim mentalitetom mnogi su zaista »in bona fide«, kako se izražava teologija. Zato svećenik mora biti pun razumijevanja, strpljivosti i milosrđa. To od njega traže i službeni crkveni dokumenti (usp. HV 29; Uputa naših biskupa, br. 18 sl.). Svećenik naime nije prvotno pozvan da sudi i osuđuje, nego da po primjeru Kristovu spašava, da liječi, da potiče, da hrabri, da izgrađuje.

Što će svećenik konkretno poduzeti u tom pravcu, opet ovisi o dotičnom čovjeku i njegovoj sposobnosti da nešto primi. Krist je kod rastanka sa svojim učenicima rekao: »Imao bih vam još mnogo reći, ali sada ne možete nositi« (Iv 16, 12). Svećenik se također toga treba držati. Zašto odmah ići na vrhunce, tražiti najviše, a dotični nije sposoban nego samo za ono najminimalnije, za prvi korak? On se zbog toga ne smije odbaciti nego mu pomoći da ostvari to najminimalnije, da učini taj prvi korak. Tako će ga svećenik, uz pomoć Duha, voditi da sve više napreduje na putu prema vrhuncima kršćanskog života.

---

### **BLAGDAN BL. DJ. MARIJE KAO »MAJKE CRKVE«**

Preuz. gosp. Franjo Kuharić, zagrebački nadbiskup i predsjednik Biskupske konferencije Jugoslavije, uputio je 13. siječnja 1979. Sv. kongr. za sakramente i bogoštovlje molbu u kojoj je zatražio u ime naše BK da se odobri čašćenje Bl. Dj. Marije kao »Majke Crkve« za cijelo područje Jugoslavije i da se svake godine slavi kao blagdan (festum) u ponedjeljak poslije Duhova. Ista Sv. kongregacija, snagom ovlaštenja koja joj je dao papa Ivan Pavao II, rado je udovoljila spomenutoj molbi i odobrila da se Bl. Dj. Marija kao »Majka Crkve« slavi kao blagdan (festum) u ponedjeljak poslije Duhova na cijelom području Jugoslavije (br. CD 325/79, od 5. ožujka 1979.). Neki su naši Mjesni ordinariji već odredili za svoje područje da se taj Gospin blagdan slavi spomenutog datuma. Obrasci mise i časoslova za ovaj Gospin blagdan bit će naknadno sastavljeni i odobreni.

---